

Een landschap ontstaan door de woeste Zuiderzee Kogen- en brakenroute

recreatieschap
twiske-waterland

Ontdek
Twiske-
Waterland

Wandelroute Kogen- en brakenroute
Lengte: 10,6 kilometer Tijdsduur: 2 tot 2,5 uur

[twiske-waterland.nl](https://www.twiske-waterland.nl)

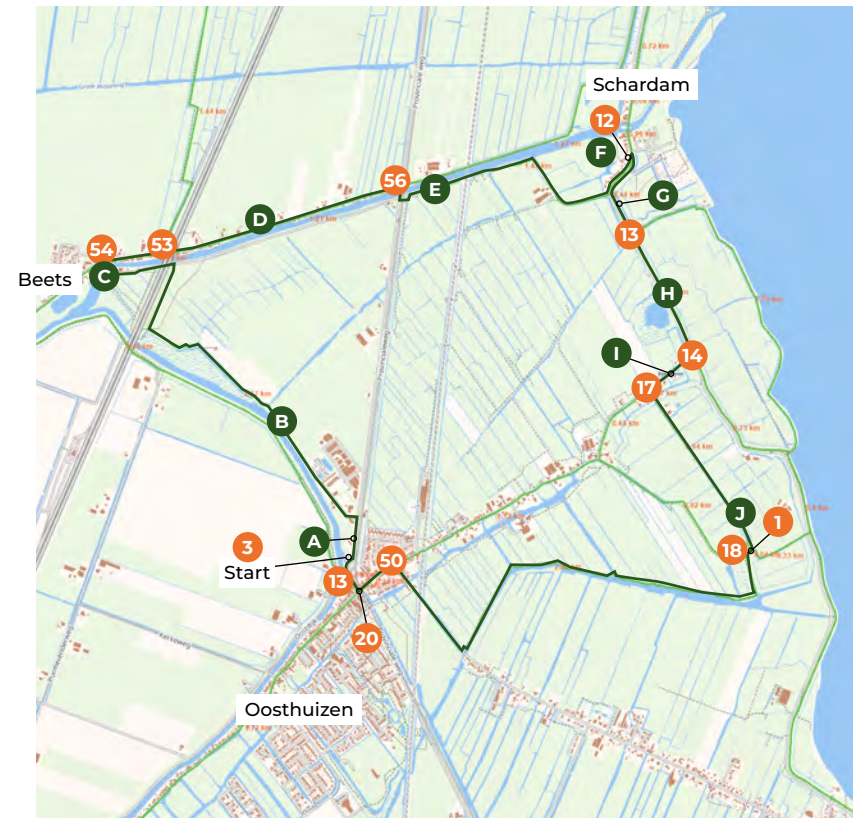
recreatieschap
twiske-waterland

Een landschap ontstaan door de woeste Zuiderzee Kogen- en brakenroute

Degene die denkt dat Nederland vlak is heeft het goed mis. Op de Kogen- en brakenroute kan het hoogteverschil tussen de dijken en kogen soms wel 10 meter zijn! Wandelend over de dijken, door de polders en dorpen ervaar je pas echt hoe laag dit stukje Holland ligt.

Wandelroute Kogen- en brakenroute
Lengte: 10,6 kilometer **Tijdsduur:** 2 tot 2,5 uur

 Keuzepuntpaaltjes

Bekijk de routebeschrijving op de website van Wandelnetwerk Noord-Holland of zet de wandeling in hun wandelapp met routecode 201308.
Handig voor onderweg!

Deze wandelroute start bij Toeristisch Overstappunt (TOP) Oosthuizen, navigatie: Hoornse Jaagweg 1, Oosthuizen. Je kunt hier gemakkelijk parkeren en net als bij ieder startpunt van Wandelnetwerk Noord-Holland staat er een informatiebord, met de mooiste wandelroutes in de directe omgeving. De routes zijn in twee richtingen bewegwijzerd met gekleurde pijlen.

Let op: deze route kun je alleen lopen tussen 15 juni en 15 maart. Een deel van de route is tijdens het broedseizoen (15 maart tot 15 juni) namelijk afgesloten.

Hoewel het dorp klein van omvang is, vind je hier maar liefst acht rijksmonumenten. Het belangrijkste monument is misschien wel de Grote Kerk. Al vijf eeuwen bepaalt deze kerk het silhouet van het dorp. Deze prachtige kerk staat vooral bekend om het 18de-eeuwse praalgraf van François van Bredehoff en het orgel met pijpwerk en kas uit de 15e eeuw.

B Werelderfgoed De Beemster
Wandelend over het Beetsdijkje heb je aan de linkerkant een prachtig uitzicht over UNESCO Werelderfgoed De Beemster. Eeuwen geleden werd hier met de inzet van meer dan 40 windmolens de laatste druppel water uit het Beemstermeer gepompt. Het nieuwe land dat overbleef werd aan de teken-

Uitzicht polder Beemster

Grote Kerk Oosthuizen

tafel verdeeld in tientallen rechte, gelijkmatige stukken. Aan deze unieke inrichting heeft De Beemster sinds 1999 haar UNESCO-status te danken. Vanaf dit punt heb je een goed zicht op de bijzondere structuur van de polder én het grote verschil in waterniveau.

In De Beemster bevindt zich ook nog een ander werelderfgoed. Je vindt hier namelijk maar liefst vijf forten én een inundatiesluis – een sluis om land mee onder water te zetten – van de Stelling

van Amsterdam. De Stelling van Amsterdam is een verdedigingsring van 46 forten en batterijen en een grote hoeveelheid dijken en sluisen rondom Amsterdam.

C Korsloot & het dorpje Beets
Vanaf de brug kijk je uit over de Korsloot. Deze sloot is een oude natuurlijke verbinding van De Beemster met de Zuiderzee. Na eeuwenlang landverlies door stormen, waarbij het water van het (toenmalige) Beemstermeer keer op keer land wegspoelde, werd de

Brug over de Korsloot bij Beets

aanleg van de Schardam in de 14^e eeuw noodzakelijk. Op deze manier werd er een scheiding gecreëerd tussen het binnenwater en zeewater om landverlies tegen te gaan. Sinds de drooglegging van De Beemster dient de Korsloot voor een deel als ringvaart van deze polder.

Direct aan de Korsloot ligt het lang_gerekte dorp Beets. Misschien heb je de kerkklok van Beets al horen luiden. Vroeger kon deze klok – naast het aangeven van de tijd – in geval van brand, overstroming of een inval van vijandelijke troepen geluid worden om de bewoners te waarschuwen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd deze klok uit de toren verwijderd en opgeslagen in een depot in Groningen. Gelukkig is deze klok bewaard gebleven en kon deze na de oorlog worden teruggeplaatst waardoor we ook nu nog kunnen genieten van zijn mooie klanken.

Vanaf knooppunt **54** naar **53** - **54** - **56**

D Westerkoog

Aan de rechterkant zie je de Westerkoog. Een koog is een stuk buitendijks land dat de kracht van het

water kan breken. Door de aanleg van de Zesstedenvaart werd de Westerkoog in 1640 opgesplitst in de Kleine Koog en Grote Koog. Aan de kant van het dorpje Beets ligt nu de Kleine Koog en aan de kant van Etersheim de Grote Koog.

Langs de Zesstedenvaart loopt de Zesstedenweg. Deze route van trekvaarten en wegen is vernoemd naar de zes steden die op het traject lagen en verantwoordelijk waren voor het onderhoud van deze (water)-wegen. Het ging hier om de steden Amsterdam, Purmerend, Monnickendam, Edam, Hoorn en Enkhuizen. Een trekvaart is een gegraven waterweg, bestemd voor trekschuiten (boten). De trekschuiten – die werden gebruikt om vracht en passagiers te vervoeren – werden vanaf de kant voorgetrokken om naar de volgende bestemming te gaan. De sloot (of vaart) – die langs de provinciale weg en dwars door de Westerkoog loopt – staat ook nu nog bekend als de Zesstedenvaart.

Terwijl je langs de Westerkoog loopt, kun je genieten van een diversiteit aan flora en fauna. Weidevogels, rietvogels en kleine zoogdieren voelen

Een koog is een stuk buitendijks land dat de kracht van het water kan breken.

zich helemaal thuis in de kogen en braken in dit gebied. Hier lees je bij het volgende punt meer over.

maar ook andere diersoorten zijn dol op de kogen. Met een scherp oog en een hoop geduld spot je hier misschien wel de rugstreppad, noordse woelmuis of ringslang.

In de kogen vind je ook een diversiteit aan planten. Een veel voorkomende plant in de kogen is de Pinksterbloem. Deze bloem is te herkennen aan haar lila tot roze kleur en is vaak te bewonderen langs de dijken en bij de slootjes. Naast de grote hoeveelheid zoetwaterplanten, vind je hier ook veel zoutwaterplanten. Dijkdoorbraken hebben er namelijk voor gezorgd dat de bodem hier zouter is waardoor zoutwaterplanten, zoals de zeebies, hier ook volop kunnen groeien. De invloeden van zoet en zout is hier duidelijk zichtbaar in de diversiteit aan plantensoorten, maar ook aan diversiteit aan zweefvliegen, vlinders en insecten.

E Flora en fauna

Het is je misschien onderweg al opgevallen dat de kogen in dit gebied erg natuurrijk zijn. Vooral voor (weide)vogels is dit een geweldige leefomgeving. Zo kom je in het voorjaar onder andere de grutto, tureluur en Kievit tegen. Ben je een fanatieke vogelspotter? Misschien spot je dan met een beetje geluk de zomertaling! Gedurende de wintermaanden kom je in dit gebied veel andere vogelsoorten tegen. Veel overwinterende smienten vinden hier bijvoorbeeld hun plek, maar ook de brandgans, grauwe gans en kolgans voelen zich thuis in dit gebied. Niet alleen vogelsoorten,

Noordersluis.

F Schardam

Je staat nu aan het begin van Schardam. Tegenwoordig is dit dorp vooral bekend onder kampeerders en watersportliefhebbers, maar het dorp staat ook bekend om de aanwezigheid van drie sluisen; de Noorder-, Zuider- en Hornsluis. Gezamenlijk zorgen deze sluisen voor een goede beheersing van het waterpeil in Noord-Holland boven het IJ. Tot in de late middeleeuwen waren deze sluisen nog van hout en dienden deze spuisluisen voor De Beemster en de Schermer. Later werden de houten sluisen vervangen door de sluisen die er nu staan.

Tussen de Noorder- en Zuider-sluis bevindt zich een historische banpaal. De Noordersluis markeerde vroeger de grens tussen de banne Hoorn en het gebied van de heer van Oosthuizen. Een “banne” was destijds een rechtsgebied, waarvan de grenzen eeuwenlang vrijwel onveranderd bleven. In 1761 plaatste de stad Hoorn daarom een prachtige banpaal die tot op heden nog steeds bewaard is gebleven. Bovenop deze paal schittert met trots een roodkleurige eenhoorn – waarvan de hoorn goudkleurig is – met tussen zijn voorbenen het stadswapen. De banpaal diende

Zuidersluis

Banpaal in Scharmdam

Oosterkoog

11

12

als een duidelijke waarschuwing: wie verbannen was uit de stad Hoorn, mocht niet verder gaan dan deze grens. De banpaal wordt vandaag de dag erkend als een rijksmonument en is nog steeds te bewonderen.

Vanaf knooppunt 12 naar 13

G De voormalige Zuiderzee

Het geluid van het Markermeer heb je in de verte misschien al kunnen horen. Tot 1932 stond dit water nog bekend als de Zuiderzee. Op en rondom de Zuiderzee kon het aardig stormen en had

dit gebied regelmatig te maken met overstromingen. Om het water te bedwingen werd de Zuiderzee in 1932 door de aanleg van de Afsluitdijk afgesloten van de Noordzee.

Door de Afsluitdijk veranderde er veel in het gebied. Niet alleen de overstromingen werden minder, maar ook het zoute water werd steeds zoeter. Hierdoor verdwenen veel zoutwatervissen en kwamen er zoetwatervissen - zoals de paling en snoekbaars - voor terug. Hierdoor kreeg bijvoorbeeld de palingvisserij een belangrijke rol

in onder andere Volendam. Daarnaast zijn de recreatiemogelijkheden in dit gebied gegroeid en zijn hier vele wateractiviteiten te doen.

Om ons ook in de toekomst te blijven beschermen tegen het water, worden tussen Hoorn en Durgerdam de komende jaren ruim 33 kilometer aan Markermeerdijken versterkt. Zo hopen we ook in de toekomst onze voeten droog te houden en te kunnen blijven genieten van dit prachtige gebied!

Vanaf knooppunt 13 naar 14

H Koog Braak & Oosterkoog

Hier aan de rand van de Westerkooog ligt de Koog Braak. Jaren geleden is deze braak ontstaan door een dijkdoorbraak. De Koog Braak vormt een prachtig gebied, omringd door levend veenmos, waar planten de ruimte krijgen om te groeien. In dit gebied ontdek je talloze rietorchissen – een Europese orchidee – die in het voorjaar zorgen voor een prachtige roze gloed. Daarnaast vind je hier ook de echte koekoeksbloem. Alles bij elkaar maakt dit de Koog Braak een buitengewoon mooi stukje natuur.

Oosterkoog

Etersheimerbraak

Als je even verderop via het trapje de dijk op loopt heb je een prachtig uitzicht over polder De Oosterkoog. Opmerkelijk is dat dit stukje land een buitendijks gebied is, en zelfs tijdens strenge winters nog steeds kan overstromen.

Vanaf knooppunt **14** naar **17**

1 Het verdronken dorp Etersheim

Welkom in het pittoreske Etersheim, een charmant dorpje omringd door uitgestrekte weilanden. Etersheim heeft niet altijd op deze locatie gelegen. Eeuwen geleden lag het oude Etersheim

– dat vandaag de dag bekend staat als het verdronken dorp – op de plek waar nu het Markermeer uitstrekt. Vanwege de voortdurende dreiging van het water, moesten de bewoners hun huizen herhaaldelijk afbreken en verderop opnieuw opbouwen, steeds een beetje verder weg van de zee. Uiteindelijk vond het dorp zijn veilige plek achter de dijk, waar het nu nog steeds ligt.

Soms komen er nog overblijfselen van het 'verdronken dorp' boven water. Zo werd in 2009 op enkele meters diepte een sacrofaag

Brekermolen

(stenen doodskest) uit de twaalfde eeuw ontdekt. Deze vondst, grotendeels intact, is nu te bewonderen in het Archeologisch Museum Huis van Hilde te Castricum.

Knooppunt 17 naar 1 – 18

1 Etersheimerbraak

Je wandelt nu door de Etersheimerbraak polder. Dit kleine stukje Noord-Holland laat zien hoe wind en water het landschap vormden en hoe de bewoners droge voeten hielden. Deze polder is ooit ontstaan

In de Etersheimerbraak vind je het laagste punt van Noord-Holland. Dit punt ligt wel 6,60 meter onder zeeniveau!

door een dijkdoorbraak, waarna deze is drooggelegd. In 1632 is er een dijk om deze polder heen gemaakt en sindsdien is er geen dijkdoorbraak meer geweest.

Je hebt de Brekermolen vanaf een afstandje vast al zien staan. Deze molen heeft in de afgelopen eeuwen veel te verduren gehad. Na vele tegenslagen van brand tot schade, is de gerestaureerde molen in 2005 officieel geopend en kan deze – samen met het bezoekerscentrum en Archeologisch Minimuseum De Waterwolf – bezocht worden. Naast de prachtige 19e-eeuwse Brekermolen vind je hier ook het laagste punt van Noord-Holland.

Ja, je hebt het goed gelezen... Hier in de Etersheimerbraak vind je het laagste punt van Noord-Holland. Je verwacht het misschien niet, maar dit punt ligt maar liefst 6,60 meter onder zeeniveau! Bijzonder toch?! Het laagste punt wordt ook wel 'De Kleiput' genoemd. Deze naam is afgeleid van het feit dat de klei uit de Etersheimerbraakpolder is gebruikt om de dijk te versterken. Door het afgraven van klei ontstond er een diepe put, en hieraan dankt het laagste punt van Noord-Holland zijn naam.

Vanaf knooppunt 18 – 50 – 20 – 13 – TOP Oosthuizen 3

Smaakt dit naar meer? Loop ook eens deze wandelroutes:

Wandelroute Werelderfgoed in het kwadraat

Lengte: 17,2 kilometer **Tijdsduur:** 3,5 tot 4 uur

Wandelroute Rondje 'Broek' en Volgermeer

Lengte: 7,57 kilometer **Tijdsduur:** 1,5 tot 2 uur

Wandelroute Purmerlandroute (groen)

Lengte: 12,37 kilometer **Tijdsduur:** 2,5 tot 3 uur

Alle routes zijn online te vinden via

[twiske-waterland.nl](https://www.twiske-waterland.nl) en [wandelnetwerknoordholland.nl](https://www.wandelnetwerknoordholland.nl)

17

COLOFON

Tekst en eindredactie: Bureau Toerisme Laag Holland
en Routebureau Recreatie Noord-Holland

Vormgeving: Alexandra de Vries

Fotografie: Harry Schuitemaker

Met speciale dank aan: Inga Tessel

© 2023 Twiske-Waterland, Oostzaan

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door de financiële bijdrage van het recreatieschap Twiske-Waterland (Gemeentes Amsterdam, Wormerland, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Zaanstad en de Provincie Noord-Holland.)

Dit routeboekje is eigendom van Twiske-Waterland. Niets uit deze uitgave mag gekopieerd of verveelvoudigd worden zonder voorafgaande toestemming van recreatieschap Twiske-Waterland.

Alhoewel wij bij de samenstelling van dit boekje zeer zorgvuldig te werk zijn gegaan, kan het toch zijn dat een auteur, gebruiker of rechthebbende meent dat publicatie in strijd is met zijn of haar rechten, zoals auteursrechten. Indien een dergelijke situatie het geval lijkt, verzoeken we onmiddellijk contact met ons op te nemen.

Wij zijn niet aansprakelijk voor type- of andere fouten en hier zijn ook geen rechten aan te ontleen.

recreatieschap
twiske-waterland

[twiske-waterland.nl](https://www.twiske-waterland.nl)